

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Ženy v moderním judaismu

Alžběta Dubcová

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Ženy v moderním judaismu

Alžběta Dubcová

Vedoucí práce:

Mgr. Věra Tydlitátová, Th.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červen 2011

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla opravdu srdečně poděkovat za nezanedbatelnou pomoc a inspiraci, kterou jsem získala od mnoha přátel, kteří svolili podkryt své soukromí, a dali mi tak plno podnětů k hlubšímu prostudování.

Obsah

1 Úvod	1
2 Představení	3
3 Základy	4
4 Tzniut – pravidla a omezení	7
4.1 Jejich názory	8
5 Zpátky do minulosti	13
5.1 Hledání a nalézání	15
5.2 Velikost minulosti	18
5.2.1 Sára	18
5.2.2 Rebeka	18
5.2.3 Lea	19
5.2.4 Ráchel	19
6 Manželství	21
7 Terénní výzkum	27
7.1 Proč a jak	27
7.2 Ženy	30
7.3 Muži	33
8 Závěr	36
9 Seznam použité literatury a pramenů	38
10 Résumé	39

1 Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala z ryze osobních důvodů. Postavení žen mě obecně zajímá již dlouhá léta, má záliba je hlavně právě ve studiu postavení žen a názorů různých společností na ně.

Nikdy jsem se nepokládala za feministku v dnešním poměrně hanlivém významu „mužatky“, jak je v posledních asi 20 letech hnutí feminismu bráno či chápáno většinou společností. České společnosti se velmi často „naježí chlupy na těle“ z obecné představy severanek (nejvýrazněji na sebe právě takto upozorňují ženy ze severských zemí), které se od původních snah sufražetek o připuštění žen do sociálního života mužské společnosti, o změně názoru na ženskou roli a postavení žen v životě a v rodině, poněkud odpoutaly. Dávají spíše než na rovnost důraz na nadvládu a boj o rozdělení moci a pozic na slabší a silnější.

Propojení mé identity jakožto ženy a židovky v dnešní moderní době skýtá velmi zajímavou možnost dozvědět se hodně o sobě a o ostatních z židovské komunity, především z Pražské židovské obce a z jedné ortodoxní komunity ze Starého Města v Jeruzalémě. Hlavním cílem celé této práce by se vlastně mohlo zdát moje nalezení samy sebe a porozumění, kam patřím nebo patřit chci a jakým směrem se chci svým životem ubírat.

Někteří lidé, se kterými jsem na svém „terénním výzkumu“ spolupracovala, mi vyčítali, upozorňovali na absenci historického průřezu vývojem postavení žen, změn, se kterými je i role ženy v židovské společnosti úzce spjata. Já se vždy, o což se nyní pokusím i zde, snažila vysvětlit, poukázat i jen na samotný název práce, kde s určitostí uvádím termín MODERNÍ (v tomto případě pojem „moderní judaismus“ chápu zcela subjektivně jen jako judaismus soudobý).

Nepopírám, že historie a samotný vývoj společnosti od kmenového uspořádání, přes středověk, Haskalu, vliv sionismu atd. je od dnešních časů odmyslitelný, ale z mého úhlu pohledu není pro tuto práci tolik určující. Mým záměrem není popsat vývoj v komplexním průřezu a srovnávat postavení žen v určitých obdobích, ale spíše udělat sondu dnešním, „moderním“ lidem do hlavy. Najít to podstatné a pochopit či porozumět ostatním právě prostřednictvím jejich myšlenek, pocitů a názorů. Vždyť to je to, co z mého úhlu pohledu je tím důležitým měřítkem, hybatelem společností od nepaměti. Právě jednotliví lidé tvoří společnost a její směřování...

Část práce tedy budu strukturovat na základě dojmů, kterých jsem nabyla díky tolik podnětným hodinám s lidmi, kteří se uvolili mě pustit poměrně hluboko do svého soukromí, za což všem bez výjimky patří můj veliký obdiv a upřímné poděkování!

Při výběru tématu této práce jsem navázala na své práce předchozí. V této souvislosti jsem také často přicházela do kontaktu s výrazem *shomer negiah* (dodržování pravidel o dotýkání). Žádná z osob, která mi s touto prací pomáhala, se nikdy nezapomněla zmínit o důležitosti a podstatě respektu. Muži poukazovali na to, že „nedotýkáním“ prokazují úctu ženám a ženy tento zisk respektu a jistoty, který jim „nedotýkání“ poskytuje, potvrzovaly. Shledala jsem tak jako stěžejní se na úctu a pocit respektu také zaměřit.

Vycházím hodně z dvou knih autorky Gily Manolson, která se tomuto tématu věnuje i ve svých přednáškách. Sama jsem se jich několikrát účastnila v Jeruzalémě v letech 2006 a 2007, čímž se mi otevřel i nový pohled na lidské chování a jeho chápání.

2 Představení

Druhou přednášku, kterou jsem v roce 2006 navštívila v Neve Yerushalayim (School of General Jewish Studies), uvedla přednášející - Gila Manolson - větou o síle dotyku a pro demonstraci použila názorný příběh ze života („Představte si, že vás v restauraci obsluhuje číšník, jehož výkony vás přivádějí k zoufalství. Na závěr jste rozhodnutí si na něj dokonce stěžovat, on ale přijde se zářivým úsměvem a položí vám ruku na rameno s dotazem, zda jste byli spokojeni, a zda bylo vše v pořádku. Lidské teplo vyzařující z jeho ruky vás záhadným způsobem uklidní a už nemáte chuť protestovat a z restaurace odcházíte s pocitem spokojenosti.“). Nikdy předtím mě ani nenapadlo se nad něčím tak do „očí bijícím“ vůbec pozastavit. Hlavním důvodem samozřejmě bylo, že jsem si něco takového jednoduše ani neuvědomila. Přitom je dotek jednou z velmi často používaných „zbraní“. Jen samotným podáním ruky si už dokážete o druhých udělat jistou představu.

Pouhým dotekem můžete s lidmi manipulovat, i když si sami nepřipouštíte, že se to děje, a naopak že i s vámi lze také tak zacházet. Vzpomeňte si na hádku, kdy vás člověk, na kterého jste se zlobili, jen vzal za ruku. Najednou jako by vám to vzalo „vítr z plachet“ a již nebylo tak jednoduché pokračovat v dalším argumentování.¹

---

¹ Manolson, G.: The Magic Touch – A Candid Look at the Jewish Approach to Relationships. Jerusalem: Har Nof Publications (1992). Str. 9 – 15.

3 Základy

Judaismus poukazuje na to, že dotek – zejména v kontaktu mezi mužem a ženou – nás při seznamování, aniž si to přiznáváme, velmi ovlivňuje. Často se dopouštíme chyby, když se domníváme, že druhého tak můžeme lépe poznat. Právě naopak, sami brzo začneme ztrácet objektivitu a druhý se nám paradoxně může začít právě vzdalovat.²

Na židovství se mi líbí, že výjimečnost, kterou většina z nás pociťuje na začátku nového vztahu, ze vztahu nevyprchává. Když se na to podíváme nestranně, v „moderním světě“ si lidé při seznamování nejdříve trochu povídají, pak přejdou do intimnější sféry, která po nějaké chvíli zevšední. Oba v páru si tak začínají uvědomovat, že tohle jim nestačí, nemají totiž nic hlubšího, o co by se mohli opřít, a co by jim dávalo naději v budování lepší společné budoucnosti. Zato způsob seznamování v ortodoxní židovské společnosti se nám sice může jevit již jen jako přežitek minulosti, ale tady je to zavedená tradice vycházející z dlouhodobého fungování, dávající ženě v dnešní době stejné právo volby.

V judaismu celé seznamování probíhá opravdu jen na té „základní“ bázi povídání. Takový pár se rozhoduje o budoucím partnerovi na zbytek života „pouze“ na základě společných hovorů bez jediného byť letmého dotyku, kdy se „přátelství“ vyvíjí a prohlubuje v lásku, úctu a tolik potřebnou důvěru. Vztah potom obyčejně vzkvétá a neupadá, tak jak tomu bývá u značného procenta známostí lidí „moderní společnosti“. Tolik důležitá komunikace tady je a jen díky většímu porozumění více sblíží, společně samozřejmě s vědomím neutuchající práce a zdokonalování.

---

² Manolson, G.: The Magic Touch – A Candid Look at the Jewish Approach to Relationships. Jerusalem: Har Nof Publications (1992). Str. 12.

Tak jako když pečujete o zahradu, víte, že bez zalévání a pletí se příliš daleko nedostanete. Stejně je to pochopitelně i s budováním vztahů a při rozvíjení vztahů již stávajících. V židovství jste již od malička vedeni k neustálé práci, péči o vlastní růst a rozvoj a kde jinde to můžete nejlépe demonstrovat?!

Celé seznamování probíhá opravdu jen na té primární bázi povídání. Dalo by se říci, že tento druh seznamování se vyvíjí na základě „platonické lásky“, kdy se lidé rozhodují o budoucím životním partnerovi jen podle společných rozhovorů bez jediného dotyku, kdy se přátelství vyvíjí a prohlubuje v rovnocenné partnerství a později je touto pouto v manželství „podporováno“ výjimečností, která je každý měsíc prohlubována 14 denní „pauzou“ v dotýkání kvůli rituální čistotě.

Judaismus se tímto způsobem seznamování snaží zachovávat tu prvotní a neopakovatelnou zamilovanost a nevšednost. Manželům je poskytováno více času a prostoru pro vytváření toho nejdůležitějšího pouta ve vztahu, tím poutem je právě otevřenost plná respektu, důvěry a v neposlední řadě také samozřejmě lásky a vášně. Otevírá se tak netušená úroveň a hloubka partnerství s původně vlastně cizím člověkem, která často opravdu může naplnit ty „naivní“ představy o vztahu manželů, kdy naděje střídá pud sebezáchovy.³

Když se do někoho zamilujeme, často si nasazujeme „růžové brýle“ a raději přecházíme věci, které bychom za „normálních“ okolností nechtěli, nebo nebyli schopni snést, jsme hnáni žádostivostí. Častokrát si také necháváme ubližovat. Jen to není jako u fyzických obtíží a úrazů tak viditelné, zároveň to ale může mít ještě mnohem horší a bolestnější následky.

---

3 Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 132.

Judaismus se tímto způsobem pokouší rozvíjet onu počáteční výjimečnost založenou na dávání, na lásce. Pobožní muži se například snaží vůbec nehledět na ostatní ženy, protože jednoduše nechtějí svou manželku srovnávat s jinými ženami a chtějí si ji tak ve svých očích zachovat jako tu nejlepší a nejkrásnější ve všech směrech.

Již tolikrát byla zpochybňována otázka zdravých vztahů. Co je ale vlastně normální? Seznamování a uzavírání manželství „naším“ způsobem nebo právě tím židovským?

Cílem židovského způsobu života je získat od života co nejvíce, ale jen tou správnou cestou, kdy se nic neničí a naopak se napomáhá k růstu nás samotných a ostatních zároveň. Totéž se týká i osobního života a citů, nic nezruinovat, což se často stává s postupem platonického vztahu jinam nebo „dál“. Nejdůležitější pro život a budování jakéhokoliv vztahu je respekt k vlastní osobě samotné.

4 Tzniut – pravidla a omezení

Tzniut je obecně bráno jako velmi citlivé téma (pro feministicky založené ženy se mohou některé části zdát přímo tristní), podle toho se k němu také musí přistupovat s velkou opatrností. Velmi často se pod pojmem tzniut vidí něco, co se týká pouze žen. To sice není zcela korektní, ve většině případů ale tzniut opravdu dává ženám více „prostoru“ pro omezování či hlídání kvůli větší odpovědnosti.

Jsou to totiž ženy, které mohou svým zevnějškem a chováním silně ovlivnit muže a „svést“ je ze správné cesty. Ženy mají mnohem více vnímatelné bytí, možná by se spíše hodilo užít termín sexualitu. Ostatně ale skoro jako u všeho i tady záleží jen na způsobu použití. Proto mezi neustále diskutovaná témata patří třeba pokrývání hlavy a zakrývání vlasů. Jako vysvětlení se dává připomínka manželského sňatku, která má být symbolem nejen pro okolí ale i pro ženu samotnou. Rozhodnutím zakrýt své vlasy žena dobrovolně posouvá svou sexualitu pouze do jedné specifické oblasti, která náleží právě manželství. Studium lidských gest ukazuje, kolik různých možností dávají k vyjádření různých pocitů vlasy, právě proto jsou považovány za symbol ženství.⁴

Někdo může židovský způsob střídání oblečení považovat za zastírání studu z vlastního těla, ale například zdrženlivost manželky na veřejnosti má být jen ochranou veškeré její tělesné krásy pro její soukromí s manželem.⁵

V judaismu se přikládá veliký význam logice a lidské duši. Člověk je vždy více než jen tělesná schránka, jejím zakrytím má duše větší možnost se projevit, aniž by přirozenost tělesné přitažlivosti byla násilně

---

4 Manolson, G.: *Outside/Inside – A Fresh Look at Tzniut*. Southfield: Targum Press, Inc. (1997). Str. 9 - 20.

5 Rabín Boteach, S.: *Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být*. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 109 - 110.

odhalena. Vnějšíšek by měl vždy jen podpořit, reflektovat či vyjádřit to skryté uvnitř. Tělo má sloužit pouze jako nádoba, jako jedna z částí lidské existence. Stejně jako samotná duše nemůže existovat bez těla, tak zároveň ani tělo bez přítomnosti duše není ničím než jen prázdnou skořápkou. V pozornosti nesmíme zanedbávat ale žádnou z částí, duše i tělo si zaslouží péči stejnou a nerozdílnou.⁶

Jedním z problémů naší společnosti je příliš velká soustředěnost věnovaná vnější slupce. Je smutné, že mnoho lidí, vlastně většina z nás, se identifikuje právě tím, jak vypadá a podle toho soudí a hodnotí i ty ostatní. Dříve bylo to skryté a to viditelné úzce spjato a souviselo spolu, dnes se ale stále více a více oddělují. Tzniut, který se nevztahuje pouze na oblékání ale na celkové chování a přístup k životu, zdůrazňuje, že jsme více než jen tělo a více než jen naše schopnosti.⁷

4.1 Jejich názory

V Bibli je napsáno: „B-h stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem B-žím, jako muže a ženu je stvořil.“⁸ První člověk byl původně stvořen jako hermafroditní bytost, užívalo se proto také označení *oni*, ne *on* nebo *ona*, až v pozdější době došlo k oddělení těchto pojmů.⁹

Na jedné přednášce v Aish HaTorah v Jeruzalémě, která se věnovala stvoření člověka a pohledu na ženu, se mluvilo také o ženském údělu v životě. Žena byla stvořena z Adamova žebra a stejně jako žebro,

---

6 Jacobson, S.: Smysluplný život – Rebe Menachem Mendel Schneerson a jeho moudrost. Praha: Chabad Lubavitch. (2008). Str. 31 – 40 a str. 223.

7 Jacobson, S.: Smysluplný život – Rebe Menachem Mendel Schneerson a jeho moudrost. Praha: Chabad Lubavitch. (2008). Str. 205 – 208.

Manolson, G.: Outside/Inside – A Fresh Look at Tzniut. Southfield: Targum Press, Inc. (1997). Str. 22 - 25.

8 Gen 1, 27

9 Viz přednáška v Neve Yerushalayim, rok 2006 a Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 166.

keré chrání velmi důležité vnitřní orgány, tak i žena „funguje“ jako takový strážce. (Přednášející použila dokonce označení „tajná mafie“, která jen tahá za provázky.) Přestože je „stejně“ skrytá a „neviditelná“, dává jí to ale zároveň možnost se také realizovat. Muž má jakoby makrosféru a žena mikrosféru, která ale v závěru může více ovlivnit chod všech věcí. Například přes výchovu dětí může napomoci vývoji nových lidí v dobré, nebo naopak špatné jedince.

Judaismus je primárně chápán jako patriarchální náboženství, kde je tedy uplatnění, či rovnost pro ženy? Mnohokrát se může zdát, že žena je zde řazena do submisivní role, která se může realizovat pouze v domácnosti. Judaismus ale přitom zdůrazňuje, že jedno z největších dědictví, které se předává z generace na generaci, je právě fungující domov, rodina a děti. Žena je ta, která to vše drží a dává dohromady.

Na podpoření teoretického názoru, že judaismus je „velmi tvrdě“ proti ženám, se dá nahlížet i přes B-ží „využívání“ ženské bolesti a utrpení k dosažení Jeho cílů. To soužení žen má poučovat muže a přivádět je k napravování jejich chyb a prohřešků.¹⁰

Ani samotné označení B-ha feministicky orientované teorie nemůže vyvrátit. Většina z nás si pod pojmem B-h představí „něco“ mužského, kvůli vlastnostem – síla, moc, autorita, kontrola, dominance atd., které jsou přisuzovány spíše osobám mužského pohlaví. B-h je přitom nad oběma pohlavími. Má vlastnosti mužské stejně jako vlastnosti ženské, např. milosrdenství, soucit a slitování, moudrost, pochopení, odpouštění, lásku, harmonii, víru atp. V každém z nás, ať už se nám to může a nemusí líbit, je stránka ženská i mužská. Každý z nás dokáže vládnout silou a jemností, rozdíl je jen v jejich pochopení a užití.¹¹

---

10 Dubinová, T. PhD.: Ženy v Bibli, ženy dnes. Praha: Židovské muzeum v Praze. (2008). Str. 38.

11 Jacobson, S.: Smysluplný život – Rebe Menachem Mendel Schneerson a jeho moudrost. Praha: Chabad Lubavitch. (2008). Str. 200 – 208.

Všechny ortodoxní židovky, které k judaismu konvertovaly a mají tak možnost srovnávat minulost s přítomností a zářnou budoucností, a se kterými jsem během své práce mluvila, se shodly v názoru, že judaismus jim pomáhá lépe pochopit lidskou podstatu. Neustále je nutí na sobě pracovat, zlepšovat se, a také jim pomáhá najít smysl života, cestu z marnosti a zbytečnosti. Naučil je mít rád samy sebe a pomohl jim tak i ke zlepšení vztahů s ostatními. Dále potvrzovaly, že se nikdy dříve ve svém životě necítily tolik šťastné, svobodné a respektované zároveň.

Některé židovky, převážně ty vdané, souhlasily s názorem, že muž a žena jsou dvě části jednoho celku. Veliký důraz dávaly na neztrácení vlastní identity. Skutečná láska k sobě samým jim dovoluje být tím prvním nebo druhým dílem kompletu. Sice mluvily o B-hu jako o muži, na myslí ale měly muže s ženskou esencí, *Šchinu* (B-žská přítomnost neboli imanence)¹². Žádná se necítí omezena, naopak všechny jsou spokojené, že jsou osvobozené od těch mužských povinností, a že vlastně mají jiné závazky, které naopak muži plnit nemohou. Dává jim to pocit výjimečnosti. Pravidla, která se nám mohou jevit jako něco možná ponižujícího pro ženy, ony vidí jako samozřejmost, která je potřebná a vlastně i zdravá. Poukazují na to, že je to vedle vlastní svobodné vůle právě to, co nás odlišuje od zvířat.

Jedna z dotazovaných mi přirovnala židovství k něčemu, co se může zdát jako věc nepohodlná, složitá, která nepřináší krátkodobé potěšení, a která svou komplikovaností samozřejmě někdy působí nudně, zdoluhavě a frustračně. Všechno to ale jen v lidech podporuje růst, trpělivost a pokoru, což je pro život nezbytně důležité. Podotkla také jeden docela zajímavý fakt, a to, že v judaismu vlastně nemůže fungovat nic jako sociologické pojmy „jeviště“ a „šatna“, kdy se člověk chová jedním způsobem doma a jiným třeba na veřejnosti. Židovství totiž nutí člověka k neustálé práci na nás samotných a na naší disciplinovanosti.

---

12 Newman, J. a Sivan, G.: *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer. (1992). Str. 207 – 208.

Na druhé straně, nepraktikující židovky zase potvrzovaly své rozčilení z přístupu a chování k pohlavím. Velmi je pobuřuje určitá odlišnost, která se jim neustále dává pociťovat, nebo z jejich pohledu velmi neosobní manželství, ve kterém je žena velmi závislá na manželovi. Přejde jim, že žena se v judaismu nemá příliš šanci realizovat. Jedinou její celoživotní náplní je starost o domácnost, děti a manžela.

Jedna z dotazovaných, která se v Izraeli narodila a žije v Jeruzalémě se svou rodinou, to celé uzavřela tím, že „odmítá strávit celý život v kuchyni pobíhající kolem kupy dětí se smetákem v ruce“.

Celá ortodoxie jim připadá jako něco nesmyslného a neužitečného. Reformní judaismus, který se snaží o jakýsi kompromis mezi judaismem tradičním a naší dobou, kdy i žena se může stát rabínkou, nosit talit atp., jim přijde jako „zlatá střední cesta“.

Zdá se jim, že ortodoxní židé své životy točí jen okolo příprav svátků od jednoho k druhému, a že mají svůj uzavřený a omezený svět orientovaný pouze na studium judaismu. Nikdy proto příliš neuvažovaly o větší změně směrem k pobožnosti, samy dodaly, že na někoho by jejich důvody mohly působit pouze jako lenost a pohodlnost nebo jen nedostatek vzdělání. Ony samotné ale v takovém způsobu života opravdu nevidí smysl. Určité věci si ale samy pro svůj život k dodržování přeci jen vybraly.

Domnívají se, že pro budoucnost judaismu jsou nejdůležitější tradice, které jsou základem soudržnosti, a společný osud. Ty s rodinou se snaží své děti vychovávat se širokým všeobecným rozhledem, kdy jejich děti budou seznámeny s ostatními náboženstvími, ale samozřejmě orientovány k judaismu. Svobodné dotazované jen toto rozhodnutí podpořily ve vidině své budoucí výchovy vlastních dětí.

Jedna z žen, se kterou se znám již několik let, pochází z „klasické“ ateistické společnosti naší doby se sklony ke křesťanství. Judaismus je v její rodině dlouho zakořeněn, ale ona se o tom dozvěděla až okolo své puberty. Samozřejmě se snažila „najít“ své kořeny a dozvědět se více.

Odjela proto také do Izraele, kde začala koketovat s myšlenkou stát se ortodoxní a změnit svůj život od základů. Plno pravidel a příkazů jí dávalo smysl a líbilo se jí, doufala, že určitým příkazům porozumí až s odstupem času a po hlubším studiu, a že ten přístup k ženě a její roli si jednou také osvojí a nebude jí vadit. Po svém mnohaměsíčním „snažení“ ale zjistila, že „rovnost“, na jakou je zvyklá od dětství, je pro ni nepostradatelná. Došlo jí, že není schopná i když možná jednou v budoucnu bude přistoupit na způsob života „v pozadí“.

Jako neopomenutelný fakt jsou tu pochopitelně i ty málo časté výjimky, které potvrzují pravidlo. Samozřejmě, že existují i ženy, které se rozhodly pro opačnou cestu, kdy opouštějí pobožný způsob života. Většinou se tak stává právě kvůli srovnávání přístupu k ženám v různých společnostech, kdy vidí pro ně neznámou, „větší“ a jinou svobodu, pro ně něco jako „zakázané ovoce“.

Obyčejně se ale nestává, že by ortodoxní judaismus opustily úplně, někdy se dokonce po určité době vrací zpátky ke svému původnímu způsobu života do své obce. Většinou ale odejdou ze své komunity a přestěhují se jinam, kde se cítí svobodněji s možností realizace i jinde než jen v domácnosti.

5 Zpátky do minulosti

Sice jsem v **Úvodu** psala, že historii se v této práci věnovat nechci, ale přeci jen vidím důležitost alespoň v letmém dotyku s Tanachem. Ženy Starého Zákona sice do moderní doby úplně nepatří, ale židovská společnost se v běhu dějin příliš nemění. Na jednu stran je judaismus v mnoha ohledech jiný, ale ve skutečnosti je vlastně nezměněný.

Tanach nám dává možnost podívat se k počátkům a srovnat dobu před 5771 lety a dnes. Je rozdíl veliký? Nebo kromě oblékání, jídla, stěhování atd. je vše vlastně v principu stejné? Je skutečně možné, aby se v různorodé společnosti dnešní doby nezměnilo něco tak „základního“ a „samozřejmého“ jako je psychický stav?

Základem všeho je uvědomit si, že nikdo není lepší než druhý. Každý člověk je jiný a každý člověk má za úkol něco jiného, má zaplnit místo pouze jemu určené. Každá činnost má svůj smysl a žádná není lepší než ta druhá. Totéž platí i o mužích a ženách. Tam, kde jeden dává prostor „vyniknout“ druhému, jde na moment „do pozadí“. Neznamená to ale, že by v ten okamžik byl horší nebo méněcenný. Každý si zaslouží úctu a respekt za roli jemu přidělenou. Role mužů a žen / žen a mužů jsou uznávány nastejno! Každý jen musí umět tu svou přijmout a plně využít!¹³

Určité postoje se během doby samozřejmě změnily, ale v závěru o tak závratné změny ve skutečnosti nejde, když pochopitelně opominu například hodnocení ženy podle její plodnosti, nebo formální zákaz polygamie¹⁴. Můžeme například přehlédnout „nedůležité“ architektonické přeměny synagog, kdy se z malých a neútěšných ženských částí stávají vzdušné a okouzující „přístavky“.

---

13 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Str. 15.

14 Dubinová, T. PhD.: Ženy v Bibli, ženy dnes. Praha: Židovské muzeum v Praze. (2008). Str. 60.

Svatost domova ženám vždy dávala svobodu v modlitbách. Na rozdíl od mužů nejsou tolik „omezovány“ pravidly, jak, kde a kdy by modlitby měly probíhat. Ženám byla vždy dopřávána jistá volnost a svoboda, protože jejich modlitby mají jiný rozměr a jinou hloubku, jsou považovány za modlitby citů.¹⁵

Většině židů se při myšlence na svíčku vybaví svíčka šábesová, tedy šábes. Rozsvěcení svíček, vítání šábesu, navazování větší blízkosti s B-hem, bylo vždy výsadou žen. Dávalo právě ženám privilegium oddělit posvátné od obyčejného, „šířit“ světlo, „šířit“ dobro. (Zároveň se na plápolající oheň šábesových svíček dá dívat i z poněkud odlišného úhlu. To právě žena je schopna ve svém muži znovu a znovu rozžehnout novou a další vlnu vášně, stejně jako v každý předvečer šábesu při zapalování svíček přivítat nový svátek. Každoměsíční očista je považována jen jako týden, který dělí jeden šábes od dalšího.)¹⁶

Pro mě osobně bylo poměrně velikým překvapením zjištění, že například Roš Chodeš je vlastně oslavou žen, odměnou za jejich loajalitu a pokoru k B-hu, Stvořiteli, za uvědomění si, co *svobodná vůle* ve skutečnosti opravdu znamená. V době putování pouští, když šel Mojžíš na horu Sinaj na 40 dní a 40 nocí, začali být muži čekáním na něj poněkud „unavení“. Rozhodli se tedy vytvořit si nového a „lepšího“ b-ha. Pouze ženy se odmítaly podrobit plánu mužů a manželů a nehodlaly se dobrovolně účastnit hromadění veškerého zlata potřebného k vytvoření pohodlné náhražky.¹⁷

---

15 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Str. 21 – 25.

16 Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 76 - 77.

17 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Str. 39 – 41.

5.1 Hledání a nalézání

Judaismus lpí logicky na tradicích. Vše má svůj důvod a vše se k něčemu vrací. Ve „všem“, co se děje, si můžeme najít paralelu s Tanachem. Z Tanachu vychází moudrost a síla všech našich generací.

Stejně jako muži, v tomto případě spíše myšleni patriarchové, jejichž role jsou všude v Tanachu „viditelnější“, tak i ženy – pramatky - vždy sehrály velmi důležitou a zásadní roli v běhu našich – židovských dějin. O jejich „velikosti“ se ale dozvídáme spíše z různých komentářů než ze samotného Tanachu... Neznamená to ale samozřejmě žádné zamýšlené opomíjení. Muži se „soustřeďují“ na velké činy, ženy ze svého úhlu pohledu zase mají schopnost vidět „dál“, za pevnou a ochrannou ulitu. Dokážou rozlišovat ty „malé“ ale podstatné detaily, na kterých by případně mohla a měla stát právě i nová budoucnost.

Judaismus je zajímavý svým postojem k rovnosti. Kde, kdo, kdy a jak řekl, že lidé si musí být ve všem rovni?! Když opomineme základní lidská práva, již od útlého věku se přeci dětem vtluoká do hlavy, že každý člověk je jiný, je originál. Ano, každý jsme jedinečný, ale zároveň stejný. Všechny nás „trápí“ stejné problémy a všichni se dokážeme radovat z podobných věcí. Stejně i v judaismu má každý svou roli, svůj úděl, což nás právě spojuje a zároveň také od sebe navzájem odlišuje. Možná ženská role není tolik veřejná, poznatelná „oslavovaná“, ale její skrytost jí na důležitosti nic neupírá, právě naopak.

Z toho samozřejmě může být i lépe pochopitelné střídání odívání. To cenné a důležité je nutno chránit a možná i trochu skrývat, nevystavovat všem na odív. Vždyť stejně je to i s B-ží přítomností, je ve všem, ale „agresivně nás do očí nebije“. V klasických příbězích z Tanachu se B-h vždy zjevil jako „Chytrá Horákyně“ a v podobě různých poslů a andělů, nikdy nebyl vyjeven ve vší své slávě a velikosti. Podobně, ne však stejně, se můžeme právě dívat i na ženy a jejich „moc“

a posláním. Hořící keř jako teplo domova. Zachránění Spravedlivého s rodinou a zvířaty jako desítky tisíc přivedených k monoteismu atd.

Feministky ale mohou zase odporovat a uvádět další příklad, jak je judaismus vlastně ve skutečnosti misogynní. Když opominu již zmiňované možné zneužívání ženské bolesti a utrpení, tak mnohokrát se na některé příběhy Tanachu dá dívat jako na zneuctění ženy, kdy jí není projevován příslušný respekt a stává se závislou na muži, vlastníkovi. (Vezměme si jen hebrejské slovo manžel – *baal*, což znamená nejen manžel ale i majitel.) Má tak velmi omezené, slabé postavení ve společnosti jakožto matka - rodička. Mnohokrát se tak tímto vlivem ženská solidarita a soudružnost mění v litý boj a nenávisť, kdy se ze sester stávají nesmiřitelné sokyně v lásce a v domově, jako třeba u Sáry s Hagar, o příběhu Ráchel a Ley už ani nemluvě.

Hluboká láska Ráchel k sestře neustoupila při „šlapání si po vlastním štěstí“ egu, pomohla sestře k uzavření sňatku s Jákobem místo s modloslužebným Ezauem. Ráchel až masochisticky pomáhala Lea, aby přes otcovu lest nebyla odhalena a veřejně potupena. Její utrpení bylo ještě korunováno Leinou plodností a rozením synů, zatímco sama jen tomuto požehnání dlouho bezdětná přihlížela a až po letech byla obdařena syny, i když při porodu vytouženého druhorozeného syna zemřela.¹⁸

Jákob se zamiloval do Ráchel a po celý svůj život ji velmi vroucně miloval. Lea měl sice později také rád, ale byla to láska od citu k Ráchel naprosto odlišná. Ráchel si ze všeho nejvíce přála dát Jákobovi stejně jako Lea syny, dlouhá léta její nářek a prosby ale vyslyšeny nebyly. Mezitím si Lea zase pokoušela Jákobovu lásku „koupit“ svou plodností. Jedna se nemohla těšit z horoucí lásky manžela a druhá zase z radosti

---

18 Dubinová, T. PhD.: Ženy v Bibli, ženy dnes. Praha: Židovské muzeum v Praze. (2008). Str. 43 – 48 a str. 54 - 59.

ze synů a jejich životů. A mezi tím vším stál Jákob, sám poněkud nešťastný a zmatený.

Jaký smysl celý tento příběh vlastně má? Potřebujeme za vším tím utrpením vidět dobré vlastnosti žen a jejich sebeobětování se pro druhou s ruku v ruce jdoucím soupeřením a mužovu slabostí zastat se milované ženy před B-hem stejně jako to udělal jeho otec a děd?

Feminismus se může silně opírat o křivdy žen Tanachu a minulosti, které si v sobě stejně jako jiné věci ženy přenáší dál. Neustále se příběhy line jako Ariadnina nit bolest, žárlivost, neplodnost a nesvoboda žen, ženy z nich však odcházejí moudřejší, silnější a trpělivější. Bylo to ale opravdu nutné?¹⁹

---

19 Dubinová, T. PhD.: Ženy v Bibli, ženy dnes. Praha: Židovské muzeum v Praze. (2008). Str. 59 - 62.

5.2 Velikost minulosti

5.2.1 Sára

Když vynecháme Evu, tak Sára byla první pramatkou. Je zářným příkladem ženy, člověka, který k naplnění svého poslání dokázal využít všechny B-ží dary v podobě různých výzev a testů. Ve všem všedním i v sobě samé dokázala najít „posvátno“ a proměnit to ve více, v něco „lepšího“.

Její odvaha, odhodlání, střídmost a pokora nikde v Tanachu příliš zmiňovány nejsou. Popis Abrahámových snah o zakoupení místa, kde by byla jeho milovaná a krásná žena pohřbena, ale naznačuje její čistotu a velikost. Úcta a respekt k mrtvým jsou v judaismu nesmírně podstatné, proto podrobné vyjevení okolností souvisejících s jejím pohřbením jsou jasným důkazem splněním její vlastní životní role.

Její dědictví přetrvalo až do naší doby. Její síla odolat svodům a zůstat dobrou a pokornou je pro nás všechny příkladem. Stejně tak její schopnost vyzdvihnout vše pozemské do vyšších B-žích sfér. Každý šábes, který odděluje naši rutinu každodenního materiálního shonu od dokonalosti svátku, je nám toho připomínkou. To naše svíčky hoří několik hodin.²⁰

5.2.2 Rebeka

Druhá pramatka se do naší paměti vryla svou neochvějnou dobrotou a milosrdenstvím. Její laskavost se ale nevymezovala „jen“ na dobré skutky. Její povaha postupovala vždy mnohem dále. Nikdy se neomezovala jen na zřetelné lidské potřeby, její zájem pomoci byl totiž vždy mnohem hlubší.

---

20 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Str. 85 – 89.

Navzdory prostředí plnému podvodů a sobectví, ve kterém vyrůstala, to byl člověk s velikým nadáním kolem sebe šířit dobrotu a srdečnost. To ona nám ukazuje, že na „původu“ nezáleží. I přes sebe horší prostředí a okolnosti, ve kterých se můžeme nalézat, v sobě člověk vždy musí nechat projevit to dobré, nezanevřít, nezatvrdit se.²¹

5.2.3 Lea

Lea, třetí pramatka nám dává poznat skutečnou hloubku poděkování. Jako prorokyně věděla, že její manžel Jákob má zplodit 12 synů, 12 kmenů národa. Vzhledem ke čtyřem manželkám, které Jákob měl, si spočítala, že každá by měla porodit syny tři. Ona ale byla B-hem nečekaně požehnána syny čtyřmi.

Juda, její nejmladší syn, byl vlastně takovým jejím darem. Jeho samotné jméno má stejný kořen jako hebrejské slovo děkuji - *toda*. Od něho pochází i označení *Židé – Vděční / Děkující*. Je to právě Lea, kdo nám dovoluje pochopit vděčnost za vše, za každý náš další nádech, za každý další den, který můžeme prožít.²²

5.2.4 Ráchel

Můžeme Ráchel opravdu považovat za pramatku? Záleží na úhlu pohledu, názory na její uznání pramatkou se liší. Nebyla přeci první ženou Jákoba... Ale byly to právě jen a jen jej prosby o B-ží slitování, které byly vyslyšeny. A jen její nárek se B-h rozhodl vyslyšet a vyvést svůj národ z exilu.

Ráchel v překladu znamená ovce, která svá přání odsouvá do pozadí. Byla to ona, kdo se vzdal svého místa posledního odpočinku v Machpele v Hebronu. Místo této hrobky dala přednost lokalitě

---

21 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Str. 90 – 92.

22 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Str. 97 – 99.

v Betlémě, kolem kterého putující národ půjde. Ona se pro záchranu všech svých budoucích dětí vzdala věčné slávy a spočinutí vedle milovaného manžela. Svou oběť ale nesla s lehkým srdcem plným radosti a hrdosti.

Ráchel je „Matkou“ trpícího židovského národa. Ona předala nám ženám schopnost vzdát se pro blaho dětí, lidu vlastních přání a tužeb.²³

Každá z žen si v sobě v podobě vnitřních vzpomínek a vlastností, které dotváří naši osobnost a posunují nás směrem, kterým máme jít, nese odkaz našich pramatek. Každá z pramatek svým způsobem charakterizuje jednu cestu. Duchovnost Sáry, Rebečina dobrota, vděčnost Ley a Ráchelina pokora nám dávají sílu, laskavost, vroucí a hluboký mateřský cit a poznání.

Velmi zajímavý je i fakt celistvosti každé ženy. Každá v sobě skrývá Ráchelinu krásu a mládí, Pannu a Milenku, a zároveň také Leinu plodnost a zralost, Matku. Jedna je matkou roztroušeného národa a druhá zase toho jednotného, všude je hmatatelné spojení sesterské lásky a údělu každé z nich zvlášť a dohromady. Na tomto případě je jasně viditelné ono známé úsloví o lásce matky, která je bezpodmínečná a všeobjímající.²⁴

---

23 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Str. 93 – 96.

24 Dubinová, T. PhD.: Ženy v Bibli, ženy dnes. Praha: Židovské muzeum v Praze. (2008). Str. 58 - 59.

6 Manželství

„B-h stvořil každého z nás tak, že nám chybí něco podstatné, a tím mezi námi vytvořil dlouhodobou vzájemnou závislost, protože někdo je připravený milovat nás přes naše chyby a ctí naši nedokonalost.“²⁵

Každý z nás byl stvořen „jen“ jako část, která má během života najít svou druhou půlku a stát se opětovně celistvou existencí spojující mužskou a ženskou část s B-hem. Neustálá touha po jednotě rozdělené duše je provázána přitažlivostí mezi mužem a ženou. Završením hledání „spoludše“ by mělo být radostné uzavření manželské smlouvy a její naplňování. „Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.“²⁶

Velmi důležité je si uvědomit, že nad manželi je větší entita, která je spojuje a převyšuje. Pokorné stvrzení sňatku před B-hem symbolizuje Jeho zapojení v nový život manželů. Jeho přítomnost svazek zceluje a posiluje onu jedinečnost manželství, kdy jeden i druhý jsou časem nuceni ustoupit vlastnímu egu v zájmu druhého a ve prospěch společné budoucnosti.²⁷

Zdravé a plně fungující manželství před B-hem musí být plně odpovědnosti za svedení jednotlivých životů dohromady, pokory, oddanosti a důvěry, kdy si manželé mohou dovolit být „zranitelnými“ před sebou navzájem, kdy ve skutečnosti mají dostatek odvahy spoléhat se jeden na druhého, být na sobě navzájem závislí. Vlastní růst jednoho z manželů musí podporovat rozvoj i druhého a manželství celého.

---

25 Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 16.

26 Gen 2, 24

27 Jacobson, S.: Smysluplný život – Rebe Menachem Mendel Schneerson a jeho moudrost. Praha: Chabad Lubavitch. (2008). Str. 74 – 75.

Intimita, skromnost, důstojnost, síla, vášně, křehkost a respekt s láskou v neposlední řadě musí být neustále podněcovány jako živý organismus dvou sobě si oddaných osob v páru. Budování manželství na takto pevných základech v budoucnu napomůže manželům překonat různé těžkosti a krize, které je k sobě dokáží více citově připoutat. Ten druhý si přeci vybral dobrovolně strávit s námi celý zbytek svého života, svobodně se rozhodl, a dokázal a stále by také měl naši výjimečnost vnímat a oceňovat.²⁸

Na druhou stranu ale vzhledem k posunu dnešní společnosti, kdy se vesměs chápeme za „úplné“ jedince a jsme poměrně dost pohodlní, potřebujeme opravdu ke svému štěstí ještě někoho dalšího? Proč potřebujeme někoho, kdo nám dá pocit důležitosti a významu? Co nám chybí, pokud to ve skutečnosti něco je? Proč jsou někteří schopni uvědomit si svou celistvost až ve spojení s druhým v manželství? Proč nestačí různá partnerství bez smlouvy? Vážně může všechno vysvětlit a naučit judaismus, není to přeceňování? A to se vážně nechci rouhat...²⁹

Skutečně jako vysvětlení může postačit ono oddělení Adama od Evy? Samotné potvrzení této skutečnosti, či možnosti, jak chcete, je obsažené právě ve slově *sex*. Slovo *sex* původně pochází z latiny – *secare*, a znamená řezat, oddělit. Proto je na manželství podle judaismu nahlíženo jako na B-ží znovu propojení dvou částí, které se potřebují, do jednoho celku, na spojení jedné duše.

V nemanželských vztazích většinou na manželství a celoživotní spoutání s jiným člověkem úplně nemyslíme, „stačí“ nám vztah, který nějaký čas bude trvat, možná dlouho a možná jen pár dnů, měsíců,

---

28 Jacobson, S.: Smysluplný život – Rebe Menachem Mendel Schneerson a jeho moudrost. Praha: Chabad Lubavitch. (2008). Str. 76 – 79 a 187 - 189.

Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 170 a str. 175 - 176.

29 Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 164 – 165 a str. 168 - 169.

možná povede k sňatku, kdoví... Určitě ale za tím nehledáme víc než jen trávení času s někým, s kým je nám dobře a s kým máme některé věci společné.³⁰

Jednota pohlavního styku může být podle judaismu vysvětlována jako B-ží stvoření světa, kdy došlo ke střetu energie ženské a mužské. Při každém radostném spojení muže a ženy, které má prohloubit jejich vzájemný vztah větší intimitou, může dojít ke stvoření „nového světa“ počítím nového života, kdy se rodiče potomka pevně zapíší i do budoucnosti světa.³¹

Naštěstí pryč jsou ty obecně uznávané názory mužské společnosti minulých let, kdy sex je právem muže a povinností ženy. Zdravý manželský vztah je založen i na zdravém a spokojeném pohlavním životě, který jen prohlubuje pouto v páru. Manželství má být plné radosti, touhy a potěšení, a to ve všech sférách. Vzdor a odmítat plnění manželského a sexuálního práva je v judaismu dobrým důvodem k požádání o rozvod, samozřejmě až po marných pokusech tento neutěšený stav napravit.³²

Na sex se v dnešní době dá dívat také jako na velmi silnou zbraň, kterou mohou ženy vládnout mužům. Když se jen podíváme na reklamy v televizi či v časopise a novinách, o filmech už ani nemluvě, skoro všude se vlastně nějakým způsobem prodává sex. Jak potom může muž v takovém prostředí, kde je „vše“ nadosah, projevovat úctu a pokoru v žádostivosti po manželce? Skoro kdekoliv si přeci může sexuální

---

30 Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 166 a str. 168 - 169.

31 Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 56 – 57 a str. 77 - 78.

Dubinová, T. PhD.: Ženy v Bibli, ženy dnes. Praha: Židovské muzeum v Praze. (2008). Str. 38.

32 Rabín Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 63 - 65.

náhražku najít a nevěrné chování znamená nezacházet s partnerem s úctou, láskou a respektem. Zlo v nevěře neskrývá „pouze“ oddávání se někomu dalšímu, ale hlavně jde o opomíjení a neprokazování si všeho, co jste si při uzavírání manželství s partnerem přísahali, a o působení bolesti oběma. Jakmile totiž ublížíte svému druhovi, své druhé části, ublížíte tím také sobě. Žádný skutek, který vykonáte, se v závěru netýká jen jediného člověka, vás. Vždycky svým jednáním ovlivníte, poznamenáte další.³³

V předcházející kapitole jsem položila řečnickou otázku, jestli je skutečně možné, aby se v tak různorodé společnosti dnešní doby nezměnilo něco tak „základního“ a „samozřejmého“ jako je psychický stav, nyní ještě přidávám náhled na manželství a role manželů v něm...

A to je ten základní problém, náš etnocentrický přístup. Kde je podle feministických teorií opravdu napsáno či řečeno, že vývoj přístupu k ženám a jejich postavení je nyní skutečně lepší, než byl kdysi? Jak můžeme vědět, že dříve jsme se vlastně neměly lépe? Vše se samozřejmě odvíjí od jedinců, vše je individuální a subjektivní, ale...

Když se na to podíváme trochu s odstupem, uvidíme ženy, které v mnoha případech ztrácejí svoji ženskost a jemnost, kterých se muži bojí. Mají strach, například z tolik silného fenoménu moderní doby jako je sexuální obtěžování. Co se dá a nedá za nevhodné chování, obtěžování považovat? Je kompliment vhodný, nebo již má být považován za jisté překročení hranice? A co třeba vždy tolik samozřejmé dodržování etikety, kdy muž první vcházel do podniku, pomáhal dámě s kabátem?

Když opominu fakt, že dnešní výchova dětí ve většině případů bohužel postrádá ony základy slušného chování, tak feministky se na etiketu, na slušné chování mužů spíše dívají jako na poukazování

---

33 Rabin Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 121 a str. 187 - 189.

na jejich slabosti. Muži jim tímto chováním vlastně projevují neúctu: copak si sama není schopná otevřít dveře či si obléci kabát?! Chtějí rovnost a rovné zacházení, jako kdyby byly stejné jako muži. V závěru ale tímto jednáním vlastně připouští stírání oněch odlišností v chování mezi mužem a ženou, které nás k sobě navzájem tolik přitahují. Ona rozdílnost zvyšuje náš zájem a naši zvědavost přiblížit se ke druhému, pochopit ho. Potřebujeme jistou dávku tajemna, které budeme moci odhalit. Je to stejné jako s dárkem - když dostaneme balíček. Ta chvíle, než se dostaneme přes pečlivě zabalené překvapení v balicím papíře se stuhou, jsme plni očekávání a nemůžeme se dočkat poznání, co se pod tím vším vlastně skrývá. Dostaneme-li ale dárek přímo, jsme ochuzeni o jistou předehtu, která nás alespoň na krátký okamžik nutí přemýšlet a fantazírovat, co by to tak asi mohlo být.³⁴

Kdybychom žili třeba ve 20. 30. letech minulého století, tak by nás nikoho ani nenapadlo, že pomůže-li mi muž ženě do kabátu, prokazuje jí tak vlastně neúctu a k jejímu postavení obecně.

Porovnání postavení žen kdysi a nyní je podle mě poměrně dost složitou věcí. Na jedné straně máme stejné možnosti k přístupu ke vzdělání a k pracovním pozicím, sice mnohdy za nižší platové ohodnocení než by ve stejné pozici obdržel muž, můžeme volit a zároveň být voleny, ale na druhou stranu jsme na sebe převzaly ono břímě dvou prací na plný úvazek. Není samozřejmě jen chybou mužů, že se na práci v domácnosti dívají jako na práci ženskou a jim nepříslušící, ale dlouhá léta jim to tak také bylo předkládáno. Pokud muž nelovil mamuty nebo neseseděl v kanceláři, kdy zajišťoval obživu pro rodinu, a žena se nestarala o jeskyni či o domácnost s dětmi, nikoho přeci pořádně ani nenapadlo zpochybňovat dlouhá staletí až tisíciletí zažitý způsob.

---

34 Rabin Boteach, S.: Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003). Str. 213 - 216.

V nynější době, kdy žena sama chodí do práce a z práce se vrací domů, kde na ni čeká práce druhá, se neustále dovolává spravedlnosti, rovnosti a respektu. Jak se něčeho takového ale vlastně může dočkat, když dlouhá léta vše funguje stále stejně, samy jsme si k domácím povinnostem přibraly ještě povinnosti další, profesní. Dokud ve výchově svých dětí nepostoupíme dále a nenaučíme se všichni vzájemného respektu k osobám a činnostem ostatních, nedosáhneme nikdy oné tolik kýžené „rovnosti“ mezi pohlavími. Každý máme svou roli a svůj úděl a každý si za ně zasloužíme stejnou dávku respektu.

7 Terénní výzkum

7.1 Proč a jak

Jak jsem uvedla hned na začátku své práce, jedním z nejzákladnějších pramenů, ze kterých jsem při psaní vycházela, byl právě terénní výzkum.

Se sběrem informací jsem začala v roce 2007 v Izraeli, kde jsem už přes půl roku bydlela u ortodoxní rodiny ve Starém Městě v Jeruzalémě. Mladí manželé s kořeny sahajícími do USA, Jihoafrické republiky a Izraele, mě tehdy přijali za vlastní, vytvořili mi naprosto úžasný a vřelý domov v „domově“. Pohled na jejich harmonický vztah a lásku, kterou si neustále prokazovali v každodenních maličkostech, mě přivedl na myšlenku, k zamyšlení se, jak je vlastně vůbec možné, aby v dnešní době mohlo manželství tak hezky fungovat, a to ještě manželství židovské a velmi ortodoxní.

Sama pocházím z židovské rodiny a od nějakých deseti let se pohybuji na židovské obci v Praze, kam jsem začala chodit na různé přednášky a debaty. Studovala jsem na Gymnáziu Or Chadaš a již osm měsíců jsem tehdy žila v Jeruzalémě. Veškeré mé „znalosti“ o židovství ale byly vesměs jen teoretické. Až v Izraeli jsem pochopila, že židovství, tak jako všechno, má i jinou dimenzi než jen tu teoretickou „v knihách“.

Začala jsem proto tehdy hodně klást otázky. Potřebovala jsem jít více do hloubky, abych mohla věci opravdu vidět a pochopit. Při poslouchání odpovědí na všechny mé nekonečné otázky a po mnoha přednáškách v různých jeruzalémských ješivách jsem začínala určitému chování a postojům více rozumět. Postavení a role ženy v judaismu pro mě ale byla stále velkou neznámou. Lépe řečeno, odpovědí jsem dostala hodně, ale žádnou, která by mému myšlení byla blízká, kterou bych mohla pochopit a vzít plně za své.

Napadlo mě proto ptát se různých kamarádek a známých, jak roli ženy a náhledu na ni berou, jak si ji vykládají. Po několika týdnech poutavých vyprávění jsem si s velikým zájmem začala i dělat poznámky. Samotné téma mě velmi bavilo a přitahovalo. Postupem času mě také napadlo, že něco podobného bych možná mohla někdy v budoucnu během studia po rozvinutí zpátky v Praze využít k sepsání seminární práce. Původně jsem o rozsáhlejší zpracování ale opravdu neuvažovala.

Díky tolik podnětným hodinám rozhovorů jsem se přiblížila i k tématům některých kapitol této práce, o kterých jsem původně ani neměla v úmyslu vlastně psát, nic jsem o nich nevěděla. Pro tyto účely jsem vyzpovídala 45 respondentů (25 žen a 20 mužů) ochotných pootevřít mi své soukromí.

Nejmladšímu respondentovi bylo 18 let a nejstaršímu zase let 70. Nejpočetnější skupinu respondentů tvořili Češi, dále jsem spolupracovala s Američany, Bělorusy, Italy, Izraelci, Lotyšši a se Slováky. Celá skupina respondentů byla nejen věkově a národnostně, ale i co do zaměstnání poměrně dost různorodá, patřili do ní studenti a učitelé s profesory, lékaři, politik, rabín, sociální pracovnice, voják, architekt, člen bezpečnostní firmy, právníci, archeolog, spisovatelé, ekonomové, průvodce, novinářka, prodavačka, administrativní pracovníci, inženýři, matky v domácnosti a badatel. Ve svém výzkumu jsem se samozřejmě také zaměřila na úroveň jejich náboženského původu (zařadila jsem do svého průzkumu židy halachické i nehalachické, tzv. tatínkovce, a samozřejmě i konvertity), příslušnosti, vyznání a praxe. Dostala jsem tak odpovědi na své zvědavé otázky od široce zaměřené skupiny lidí, díky které je můj pokus o jistý průřez určitě mnohem zajímavější.

Každému z dotazovaných jsem položila pět základních a na sebe navazujících otázek. Na jejich základě se respondent vždy dlouze

rozpovídal o svém životě a já se dozvěděla mnohem více informací, než kdybych sestavila „jednoduchou“ a na zodpovězení relativně rychlou anketu. Přiznávám, že jsem mnohdy s jedním respondentem strávila několik hodin. Nejkratší rozhovor trval hodinu a nejdelší hodin šest. Každé vyprávění bylo velmi zajímavé a hodně osobní, protože každý člověk vyprávěl svůj životní příběh. Logicky proto nemohu a ani nechci uvádět žádné bližší údaje k žádné z osob.

První otázka, kterou jsem položila všem stejně, se týkala původu. Zajímalo mě, z jakých poměrů každý vychází, v jakém prostředí vyrůstal. Jakým způsobem se v jeho rodině přistupovalo k náboženství, jestli tedy náboženství vůbec v jeho rodinném zázemí nějakou roli sehrálo (velká většina příběhů byla velmi ovlivněna druhou světovou válkou a obavami z možného opakování historie, často se proto hlavně v českých rodinách o náboženství ze strachu nemluvalo). Vzhledem k tomu, že mezi dotazovanými byli i konvertité, rozvíjela jsme tak následně otázku do oblasti přestupu. Co k tomu konkrétní osobu vedlo, jaký byl vlastně důvod k úplnému převrácení života vzhůru nohama, kdy je konvertita nucen změnit svůj život úplně od základů. Kdy se musí oprostít od svých dosavadních zvyků a mnohdy se i ve zlém rozejít se svou rodinou a přáteli, v lepším případě „jen“ zažívat jistou dávku nepochopení a netolerance, která ale může být společná všem, kdo se odlišují.

Při odpovídání na první otázku jsem respondenta vždy směřovala také k zamyšlení, zda by mu nebylo v druhém případě lépe nebo naopak, co mu tento způsob života přináší.

Při promýšlení pozitiv a negativ daného přístupu jsme plynule navázali na omezování a obohacování života, který tento způsob života přináší. U mužů jsem se při této otázce spíše soustřeďovala na hypotetické zamyšlení o ženách a o jejich postavení a roli. Zdali nevidí nějaké zvyky a tradice, určitá pravidla pro ženy omezující či jejich život

naopak obohacující, jestli třeba v něčem nejsou jasné výhody či nevýhody být židovkou.

Ve čtvrté otázce, která více méně jen rozvíjí otázku předešlou, jsem se soustředila na tolik omílanou rovnost postavení žen a respekt k nim.

V posledním pátém dotazu mě zajímalo, v čem se vždy každý z dotazovaných ve víře a náboženství realizuje a proč. Co je nutí, případně v budoucnu s dětmi bude nutit, předávat tento zvolený způsob života dál na další generace.

Setkala jsem se i s případy, kdy prarodiče z jedné strany byli silně věřící katolíci a svým přístupem vlastně spíše než vřelý vztah dokázali k náboženství vybudovat silný odpor bez rozdílu, i když jistá inklinace a sympatie ke „zdeděnému“ židovství určitě přežila.

7.2 Ženy

Většina z dotazovaných žen i mužů se o svém židovském původu dozvěděla někdy v dětství/pubertě, náboženství nebylo součástí jejich života od útlého věku. Všichni zpětně vzpomínali, jak se jim otevřel nový svět, nová kultura. Přineslo to s sebou nové vědomosti a učení, také to samozřejmě prohloubilo jejich kořeny a přineslo možná i lepší povědomí o místě, kam patřit. Na druhé straně se jim ale někteří lidé z okolí kvůli jejich původu vysmívali nebo je dokonce i někdy fyzicky napadli. Ve většině domácností se příliš k dodržování zvyků a pravidel nevedlo, byly spíše udržovány jisté tradice, nejvíce spojeny se svátky Pesach a Chanuka, samozřejmě se někde mluvilo i o hrůzách spojených s druhou světovou válkou (setkala jsem se i s vnoučaty dětí Nicolase Wintona, skrývaných dětí nebo sionistů, kteří odešli ve 20. letech do Palestiny). Kdyby si tehdy mohli vybrat, uvítali by určitě větší ctění tradic a zvyků. Chtěli by být více vzděláváni, mít lepší povědomí.

Na židovství je hodně přitahuje „životní kotva“, kterou si s sebou nesou, navazování na tradice, domov, hrdost, lidská pospolitost a sounáležitost rodiny a užívání si více radosti ze života, který je žit naplno.

Nesezdané respondentky se vesměs shodovaly v přání mít jednou v budoucnu židovskou svatbu a vést domácnost a vychovávat děti k židovství, dát jim více, než měly kdysi samy a kolik by chtěly. Nehalachické židovky seriózně zvažují konverzi, aby právě v budoucnu mohly mít židovské děti. Všechny ženy bez rozdílu ale chtějí vědět více, studovat více.

Některé židovky, které jsou ortodoxní od malička, prošly v pubertě „krizí“, kdy přestaly vlivem jiných kultur a náboženství věřit, potřebovaly získat racionální přístup, který najednou postrádaly, podrobným studiem ale našly svou cestu zpátky, a to ještě silnější.

Židovky, které se staly ortodoxními až v dospělém věku se shodují, že je k židovství hlavně přivedla touha najít své místo, kam patřit, společnost, kde se budou cítit svobodné a šťastné. Vidí v židovství schopnost lepšího pochopení lidské podstaty, kdy se nedíváme jen na vnější stránku člověka, ale snažíme se jít více do hloubky, kdy poznáváme člověka hlavně uvnitř. Kdy dokáží více porozumět chodu věcí, B-hu, což jim přináší pocit jistoty, štěstí a klidu. Většina z nich, nějaký čas pobývala v Izraeli, kam přijely jako turistky a zůstaly, protože našly něco důležitého a podstatného pro život, sebe a svou cenu. Několikrát jsem se u nich i setkala se slovním spojením „možnost se konečně nadechnout“, kdy našly čistotu a hloubku, naučily se mít se rády pro to, jaké jsou, kým jsou. Najednou získaly od života, co chtěly. Všechno, v co dříve věřily, čemu rozuměly, se najednou rozbilo, změnilo, ztratilo svůj smysl a význam. Pravidla a omezení najednou dostala svůj smysl, pro život hranice potřebujeme (i když se mohou některé zdát nudné a frustrující, formují nás a zlepšují náš charakter, kdy pak můžeme

lépe pochopit ostatní a vztahy s nimi), stejné je to přeci i u výchovy dětí. Pravidla a svobodná vůle nás odlišují od zvířat.

Co se rovnosti a postavení ženy týká, nepobožné židovky se shodovaly v názoru, že určitá pravidla a zvyky jsou z jejich úhlu pohledu velmi tvrdá a neosobní. Ortodoxní způsob života se jeví nepřirozeným a příliš svazujícím, neužitečným, někdy působí až ponižujícím a nesnesitelným dojmem. Přílišná omezování jsou v závěru kontraproduktivní a vedou k životu jen ve velmi uzavřené komunitě, kdy vůbec nedochází ke kontaktům s okolním světem. Na druhou stranu je ale žena onou komunitou v případě nouze chráněna a podporována. U domlouvaných manželství například nevidí uzavírání sňatku z lásky, postrádají vřelejší cit. Respekt k ženám jim také nepřijde příliš projevovaný, role ženy a v budoucnu manželky je být matkou, kuchařkou a uklízečkou. Nevidí širší zapojení žen do společenského života. Zároveň ale všechny souhlasí s individuálním přístupem, nesnaží se generalizovat. Věří a doufají, že se ve svých názorech mýlí, jen jim tento způsob není pochopitelný a blízký.

Židovky, které si „zkusily“ žít oběma způsoby, sice mají hlubší vědomosti, ale na základě jistých zkušeností jen došly k závěru, že některé příkazy a obecně ortodoxní způsob života vést odmítají. Mnohé vnímají spíše jako chtěné/vnucené než přirozené, ale kvůli sobě a dětem se snaží si svou „zlatou střední cestu“ najít.

Ortodoxní židovky žádná omezení, ochuzení svých životů neshledávají, právě naopak vidí jen samá obohacení. To muži jsou ti svázaní povinnostmi, kterých mají mnohem více než ženy. Jsou nucené na sobě neustále pracovat, zlepšovat sebe a svůj život, který má smysl. Cítí se jako ženy, velmi svobodné a bez žádných omezujících povinností, mají své čestné místo ve společnosti. Uvědomují si neuvěřitelnou sílu a moc žen, se kterou se ale musí zacházet velmi opatrně, aby neublížila a nenapáchala škody.

Ortodoxní židovky, které mohou srovnávat život bez náboženství a s náboženstvím, vidí právě způsob života předcházejícího jako velmi omezující. Lidé se více dotýkají a méně mluví, méně se poznávají, netvoří hluboká pouta. Změnou přístupu a života ztratily jen to, co ztratit chtěly, a získaly neuvěřitelně mnoho. Staly se lepšími lidmi, vyrostly, získaly tak konečně odpovědi a vysvětlení. Nikdy dříve se necítily tolik respektované a brané za rovnocenného partnera.

Velikou důležitost ženy ale všechny židovky vidí minimálně v jejím pokrevním předávání židovského dědictví potomkům. To ony jsou obdařeny výsadou přivést na svět nové generace židů.

7.3 Muži

Při zpovídání mužů jsem určitě strávila mnohem méně času než při poslouchání žen. Už od přírody je dáno, že jsou ženy upovídanější, hlavně ale v tomto případě muži o ženských otázkách rovnosti, rozdělení rolí a postavení nebyli ze své pozice tolik informováni. Nejde o jejich zkušenosti, jen se domnívali a posuzovali vše ze svého hlediska, když si představili převrácení, kdyby oni byli v pozici ženy...

Neortodoxní muži se na postavení ženy v židovské společnosti většinou dívali jako na podřadné, kdy muž má vůdčí roli a žena je utlačována do pozadí. Na druhou stranu ale ženy za na přirozené vůdce nepovažují. Jistá rovnoprávnost zde asi nějak je, určitě jsou rozděleny role, ale obecně se dívají na židovskou společnost jako na společnost patriarchální. Často jim vadilo například oddělení částí v synagoze. Co se pravidel o dotýkání týká, nedokáží je vůbec pochopit. Postrádají v nich smysl, nepočítá se s empatií, přijdou jim diskriminující. Rozdělení rolí v rodině ale vidí jako „příznivější“ pro ženu, ona vede domácnost a je skutečným tvůrcem charakteru dětí. Opětovně se jako ženy shodují v názoru, že jde o individuální nastavení, o utvoření si vlastní rovnováhy.

Naproti tomu ale ortodoxní muži berou příkazy o dotýkání jako velmi hezký „zvyk“, samozřejmost, kdy ženám právě svou úctu prokazují. Dalším velmi dobrým důvodem pro dodržování těchto pravidel je nemožnost „opotřebování“ a zevšednění vztahu. Ortodoxní židé v judaismu rovné postavení vidí a v obecnou myšlenku emancipace příliš nevěří, není to přirozená cesta. Žena a muž jsou naprosto odlišní, nejen tělem, ale i po psychické stránce nejsou stejní, je proto naprosto logické, že každý musí mít svou vlastní roli, každý je stvořen k něčemu jinému. Ortodoxní život je život smysluplný, využívající veškerých podnětů a výzev. Základem společnosti je rodina, kde je pro ni ale v moderní emancipované době místo?!

Stejně jako u žen, ti muži, kteří prošli pobožným i nepobožným způsobem, si odnesli svoje a vydali se dál svou „zlatou střední cestou“. Dělají vlastní kompromisy a z každého způsobu si vezmou sobě vlastní pravidla. Ortodoxie podle nich ale životu dává větší řád, který je v životě nezbytně nutný. Bez pravidel nemůžeme svobodně žít.

Pro svobodné nepobožné židy je ale důležitá myšlenka na budoucí předávání tradic a výchovu dětí v židovství. Určitě by v budoucnu chtěli mít po boku židovku nebo alespoň židovství nakloněnou partnerku, manželku. Nepochopení vztahu k židovství a původu pokládají za nepřekonatelný problém.

Z pohledu dnešní společnosti se na židovské seznamování a uzavírání manželství dá dívat jako na ztrátu partnerského potenciálu, kdy mají lidé velmi zúžený výběr, mají méně možností k seznámení. Jako veliké pozitivum je zde ale nalezení hlubší pravdy, smyslu bytí a života, kdy jde o soulad hodnot bez napětí. Postavení žen ale za na podřadné určitě nepovažují, jen v porovnání s dnešní dobou a společnostmi, která příliš vnitřní soukromou sféru neuznává, je zde rozpor mezi mateřstvím a kariérou. Judaismus ale dává právě ženě, manželce a matce jistou prestiž. Má ve společnosti pevné a silné ukotvení, je velmi vnímaná. Ženy na okraj určitě odsunuty nejsou, mnohdy jsou ve všech směrech

vzdělanější, jsou obecně více vnímavé. Zůstávají ženštější a půvabnější, mají větší sebevědomí.

Moderní společnost se snaží ženám přisoudit ještě další roli, možná do ní ženy více tlačí, ztrácejí tak svou pozici a visí mezi ženou a „ženou“ snažící se prosadit v mužských rolích, často tak dehonestují své postavení. Ženskost je zaměňována s frivolností a koketérií. Žena není tolik svazována povinnostmi, má právo nevědět. Veškerá, na první pohled omezující, nařízení jsou ve skutečnosti ochranou žen po jejich fyzické a hlavně psychické stránce, brání jejich postavení. Žena je ctěna za to, že je žena.

Judaismus je pro všechny ale důležitou součástí života, jistým zakořeněním, kdy vědí, kam patří a kde mají svůj původ, své hodnoty.

8 Závěr

Žena byla stvořena z mužova žebra, části, která je chráněná, tak jako je žena v mužově náruči. Z části, která je nedaleko srdce, aby mu byla blízkým a rovnocenným partnerem. Aby ji ale Adam mohl následně plně ocenit, byl před jejím tvoření B-hem uspán.

Sbírat materiál pro tuto práci jsem započala – ještě bez jasného záměru - již v roce 2007, během své zatím poslední návštěvy Jeruzaléma. Začala jsem sestavením jakési „ankety“ s pár dotazy týkajícími se pocitů, omezení a oslabení, obohacení, realizace a rovnosti, které jsem pokládala židovským ženám a mužům různé národnosti a věku, ale i pocházejícím či zařazeným na různých stupních ortodoxie.

Všechny ortodoxní židovky se shodovaly v pocitu naplnění, obohacení – zisku větší svobody, respektu a úcty, které pociťují jako praktikující židovky. Všechny také souhlasily s tím, že tímto způsobem života získávají i větší jistotu, a že hlavně žijí šťastnějším, klidnějším a plnohodnotnějším způsobem, který je neustále nutí k práci na nich samotných, ke zlepšování se, kdy se jednoduše stávají lepšími lidmi. Případy, kdy se já sama nebo nepraktikující židovky cítíme omezovány, co se „mužských“ pravidel v židovské společnosti týká, ony vždy velmi tvrdě argumentovaly znalostmi a zkušenostmi. Dávaly mi mnoho příkladů, na kterých poukazovaly na „rovnost“.

Někdy se na postavení a role mužů a žen dá nahlížet tak, že muž je hlavou, ale žena krkem, který tou hlavou hýbe. Úplná rovnost zde mezi pohlavími být samozřejmě nemůže, což je velmi důležité si uvědomit. Každý má svou roli a své povinnosti a „výhody“ či „nevýhody“ z nich vyplývající.

Po několika měsících zpovídání známých a přátel jsem si dokázala udělat poněkud lepší obrázek o „myšlení“ ortodoxnější části židovské

společnosti a přijít tak na některá vysvětlení, proč se věci dějí nebo někteří lidé chovají tím či oním způsobem.

Pokusila jsem se o jakýsi náhled na skutečné názory a pocity žen a mužů, kterým judaismus nějakým způsobem ovlivňuje život. Věnovala jsem se také pojmům motivace a chuť nebo tradice a způsob života. Potvrdila jsem si, že co je pro jednu ženu naprosto nemyslitelné z hlediska omezení svobody, jistých práv nebo možnosti realizace, je pro druhou posláním či naprostým naplněním možná nejen vlastního života.

Na samotném konci svých zkoumání ale bohužel, nebo možná spíš naštěstí, nedocházím k žádnému jasnému závěru, poučení ani pochopení, jak by vlastně všechno mělo přesně být. Uzavřít tak vše mohu jedině již tolik známým a klasickým citátem přisuzovaným velkému Sókratovi: „Vím, že nic nevím“. Možná to tak ale bude asi i nejlepší. Každý z nás musí najít odvahu zvolit si vlastní cestu, která by náš život měla naplnit a dát nám tak smysl bytí, jen jejím hledáním poznáváme více a prohlubujeme svoje znalosti...

„Židovské ženy by měly být hrdé na to, kým jsou a odkud pocházejí. Judaismus dovoluje ženám být ženami se vší důstojností a respektem, který si zaslouží. V judaismu se ženám dostává tolik respektu jako nikde jinde.“³⁵

---

35 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Str. 84. – Jde o volný překlad uvedeného citátu (Riva, 35).

9 Seznam použité literatury a pramenů

Rabbi Abramov, Y. a Abramov, T.: *Torah Guidelines for Marriage – Two Halves of a Whole*. Southfield: Targum Press, Inc. (1994)

Bibli Svatá aneb všecka Svatá písma Starého i Nového zákona. Londýn: The Bible Society. (1969)

Rabín Boteach, S.: *Košer sex – Proč většina manželství není plná vášně a sexu, ale mohla by být*. Praha: Práh a Bratislava: Sofa. (2003)

Divecký, J.: *Židovský kalendář a jeho svátky – Judaismus pro I. ročník gymnázia*.

Praha: Židovská obec v Praze. (2000)

Dubinová, T. PhD.: *Ženy v Bibli, ženy dnes*. Praha: Židovské muzeum v Praze. (2008)

Jacobson, S.: *Smysluplný život – Rebe Menachem Mendel Schneerson a jeho moudrost*. Praha: Chabad Lubavitch. (2008)

Kaufman, M.: *Feminism and Judaism – Women, Tradition, and the Women's Movement*. Jerusalem: Heritage Press. (1996)

Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: *Jewish Women Speak about Jewish Matters*. Southfield: Targum Press, Inc. (2000)

Manolson, G.: *The Magic Touch – A Candid Look at the Jewish Approach to Relationships*. Jerusalem: Har Nof Publications (1992)

Manolson, G.: *Outside/Inside – A Fresh Look at Tzniut*. Southfield: Targum Press, Inc. (1997)

Newman, J. a Sivan, G.: *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer. (1992)

Schreiber, L.: *Hide & Seek: Jewish Women and Hair Covering*. Jerusalem: Urim Publications. (2003)

10 Résumé

Woman was created from the rib of man, from a part, which is protected, just as a woman is in the arms of man. From a part near his heart to be close and equal to him. So that Adam could later fully appreciate the woman, The G-od had put him asleep before the creation.

I started collecting material for this paper already in 2007, with no direct purpose, when I was on my so far last visit to Jerusalem. I created a kind of “survey” with a few questions regarding feelings, limitations and weaknesses, enrichment and realization of equality and asked Jewish women and men of different nationalities and ages, as well as originating from or belonging to different levels of Orthodoxy.

All Orthodox Jewish women were consistent in the sense of fulfillment and enrichment – gaining of greater freedom, respect and reverence, while being practicing Jews. All of them also agreed to the fact, that living this kind of life helps them to gain more confidence and to live their life in happier, calmer and undepreciated way that is constantly forcing them to work on themselves and to improve themselves to simply become better people. In the cases, where me, myself, or non-practicing Jewish women feel constrained by what are “male” rules in the Jewish society concerned, they always proved their knowledge and experience. They showed me many examples, pointing out “equality”.

Sometimes the statuses and roles of men and women can be considered as if man was the head and woman the neck that turns the head. Full gender equality is of course not possible, which is very important to take into account. Everyone has their role and duties and thereof arising "advantages" and "disadvantages".

After a few month of asking my friends, I was able to create a somewhat better picture of the way of "thinking" of the more Orthodox part of the Jewish society and come to some explanations, why some things happen and people behave in the way they do.

I tried to make a kind of insight in the real opinions and feelings of women and men, whose lives are affected by Judaism is some way. I also considered the terms motivation and willingness or tradition and way of life. I confirmed, that what is for one woman absolutely unthinkable in terms of restriction of her freedom, certain rights and self fulfillment, is for other woman a mission or even complete fulfillment of her life and the life of others.

At the very end of my investigations, I must say that unfortunately, or maybe fortunately, I do not come to a clear conclusion and understanding in how it all should actually be. I can conclude everything quoting the famous Socrates: "I know that I know nothing". Maybe it is the best approach. Each of us must find the courage to choose their own path, which should fulfill our lives, and searching for which helps us to realize more and to deepen our knowledge...

„I think Jewish women should be proud of who they are and where they are coming from. Judaism allows a woman to be a woman with all the dignity and respect she deserves. If you look at the big picture, there is far more respect for women in Judaism than outside it.“³⁶

---

36 Kornbluth, S. T. a Kornbluth, D.: JEWISH WOMEN SPEAK about Jewish Matters. Southfield: Targum Press, Inc. (2000). Pg. 84. (Riva, 35).